

mel for, at de kunne sælge til Alle, maatte dog tillige erkjende, at den da ialtsald tydeligt gaaer ud fra den Forudsætning, at der slet ikke eller saa godt som slet ikke kunde være Tale om Andet, end at sælge til Bønderne selv; thi dette forudsætter Loven idetmindste ligefrem, om det end ikke har været dens Mening, hvad jeg her ikke skal gaae videre ind paa, at Godseierens Frihed i denne Henseende skulde være indskrænket, naar han vilde have de i Loven bestemte Fordele. De ovenomhandlede Indvendinger ere saaledes, saavidt jeg kan skjønne, ikke af den Besskaffenhed, at de virkelig kunne svække Udvalgets Hovedargumentation; og end mindre kan jeg finde denne Argumentation svækket derved, at man har taget et eller andet Udtryk eller en eller anden enkelt løsbreven Sætning og søgt at gjendrive Rigtigheden deraf, omendsskjønt det kun var Noget, som kunde være baade rigtigt og urigtigt, uden at udøve nogen Indflydelse paa Hovedsagen. Saaledes har min ærede Sidemand meget beffæstiget sig med det Udtryk: Afdrag for Fæstevangen eller for den Værdiformindelse, der flyder af de særlige Indskrænkninger, som paahvile Fæstegodsset. Det er kun vedtagne kortere Udtryk, hvorved den egentlige Sag selv skal betegnes. Jeg vil gjerne indrømme, at dette kan være incorrecte Udtryk, men ved en Kritik af dem gjendriver man ikke Sagen selv. Udvalget har i sin Fremstilling af Sagen ogsaa undgaaet at bruge disse Udtryk, der heller ikke findes i det af en anden Rigsdagsmand og mig stillede Underdringsforslag til § 9. Hvad der kan fordres Afdrag for, det er Statens særegne Rettigheder over Fæstegodsset til Bøndestændens Bedste, hvilken Ret ikke er indskrænket til blot at overholde de hidtil givne enkelte Bestemmelser om Behandlingen af dette Gods; og det er altsaa dette, som Modstanderne skulde have søgt at gjendrive. Jeg troer heller ikke, at Rigtigheden af Udvalgets Fleertals Mening er svækket ved de Paastande, man er fremkommen med, om hvad der er det retligt bestaaende Omfang af Eierens Rettigheder over Fæstegodsset, og som han altsaa skulde have Erstatning for. Man spørger, er det ikke den bestaaende Ret, at Godseieren kan sælge til hvem han vil,

altsaa ogsaa drive den hidtilværende Beskaffning bort, efterhaanden som Gaardene blive ledige; er det ikke den bestaaende Ret, at han ogsaa kan bortforpagte Gaardene til tydske Forpagtere eller andre Fremmede, naar han blot sørger for at iagttage Bestemmelserne i Forordningen af 15de Juni 1792? Jo, alt Dette er Noget, der visstigen nu kan ssee; men jeg troer, at det kun er meget uegentligt at kalde dette den bestaaende Ret; thi man kan ligesaa godt kalde det den for Diebliffet bestaaende Uret, en Følge af, at Lovgivningen om Fæsteforholdet ikke har fulgt med eller kunnet følge med den øvrige Udvikling; det vil sige, der er ikke nogen Lov, der specielt forbyder dette, der er nu intet Retsmiddel mod Godseieren, naar han gjør dette, og det er saaledes paa en Maade formel Ret; men det stemmer ikke med den virkelige materielle Ret; det er i den stærkeste Modstrid med det Princip, der ligger til Grund for hele denne Lovgivning, og af hvilket de hidtil givne Bestemmelser om Fæstebøndergodset kun ere enkelte Anvendelser (Hør!); det er en Tilstand, der maaskee kan kaldes en Retstilstand, men ogsaa i Forhold til Bonden en Uretstilstand; det er en Tilstand, som efter det Siemod, der er knyttet til disse Jorder, og den Aand, der gaaer igjennem den hele lidligere Lovgivning, maa indeholde den stærkeste Opfordring for Staten til at gribe ind og forebygge saadanne Uretfærdigheder (Hør! Hør!), hvad enten nu dette iværksættes paa den ene eller paa den anden Maade, enten ved en Udvikling af Lovgivningen om Fæsteforholdene, eller ved en Afløsning, skjønt jeg ikke troer, der kan være noget rimeligt Valg mellem disse to Fremgangsmaader; thi man maa vælge en Afløsning, endog uden Hensyn til de oekonomiske og politiske Grunde, som tale imod Fæsteforholdet. Jeg skal i Forbindelse hermed kun endnu tillade mig at tilføie en lille Bemærkning med Hensyn til en Paastand af den ærede Rigsdagsmand for Maribo Amts 4de Valgfreds (Monrad) forleden Dag, at nemlig Udvalget med Hensyn til det Afdrag, det har troet, at man kunde komme til, gjorde sig skyldig i en Urimelighed, som han ikke kunde forklare sig. Jeg troer, at denne formeentlige Urimelighed, som jeg i